

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2023 m. kovo 9 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Virgilijaus Grabinsko (kolegijos pirmininkas ir pranešėjas), Algirdo Taminsko ir Jūratės Varanaukaitės,

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnaginėjo civilinę bylą pagal atsakovo **antstolio Irmanto Gaidelio** kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. gegužės 24 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo valstybės įmonės Registrų centro ieškinį atsakovui antstoliui Irmantui Gaideliui dėl skolos priteisimo.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių antstolio teisinį statusą ir jo pareigą mokėti valstybės rinkliavą arba Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatytą atlyginimą už registro objekto registravimą, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovas prašė teismo priteisti iš atsakovo 2321,37 Eur skolą, 16,85 Eur palūkanų, 5 proc. procesines palūkanas.
3. Ieškovas nurodė, kad atsakovui už duomenų registravimą Turto arešto aktų registre pateikė 2321,37 Eur PVM sąskaitas faktūras apmokėti: 2020 m. spalio 30 d. RC Nr. 9912068 – dėl 75,06 Eur sumos, 2020 m. spalio 30 d. RC Nr. 9912070 – dėl 183,68 Eur sumos, 2020 m. spalio 30 d. RC Nr. 9912071 – dėl 19,46 Eur sumos, 2020 m. spalio 30 d. RC Nr. 9912072 – dėl 200,08 Eur sumos; 2020 m. spalio 30 d. RC Nr. 9912073 – dėl 22,96 Eur sumos; 2021 m. vasario 26 d. RC Nr. 10371786 – dėl 586,58 Eur sumos, 2021 m. kovo 31 d. RC Nr. 10444644 – dėl 428,02 Eur sumos, 2021 m. balandžio 30 d. RC Nr. 10589494 – dėl 409,81 Eur sumos ir 2021 m. gegužės 31 d. RC Nr. 10701094 – dėl 395,72 Eur sumos. Atsakovas per ieškovo nustatytą terminą neatsiskaitė.
4. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2021 m. rugsėjo 21 d. preliminariniu sprendimu ieškinyms buvo patenkintas – ieškovui priteista iš atsakovo 2321,37 Eur skolos, 16,85 Eur palūkanų, 5 proc. metinių palūkanų už priteistą sumą nuo bylos iškėlimo teisme dienos (2021 m. rugsėjo 20 d.) iki teismo sprendimo visiško įvykdymo.
5. Atsakovas pateikė prieštaravimus prašydamas preliminarų sprendimą panaikinti.
6. Atsakovas nurodė, kad su Centrine hipotekos įstaiga, kurios teises ir pareigas po reorganizacijos perėmė ieškovas, 2012 m. birželio 28 d. pasirašė Duomenų teikimo Turto arešto registrai elektroniniu būdu sutartį Nr. AS1-4(12) (toliau – ir Duomenų teikimo sutartis), kurios 14 punkte nustatė, jog ieškovas Centrinei hipotekos įstaigai teikiamus duomenis į Turto arešto aktų registrą įrašo neatlygintinai. Nepaisydamas tokio susitarimo, ieškovas vienašališkai pakeitė Duomenų teikimo sutartį ir pradėjo skaičiuoti mokesčių už duomenų įrašymą ir (ar) pakeitimą Turto arešto aktų registre.
7. Atsakovo teigimu, antstolis atlieka valstybės pavestas viešojo administravimo funkcijas ir neturi pasirinkimo vykdyti teismo pavedimus ar ne, įskaitant surašyti ar ne turto arešto aktą. Antstolio veikla reglamentuota tiek viešosios, tiek civilinės ir civilinio proceso teisės, jis atlieka konkrečias įstatymo nustatytas funkcijas. Tačiau antstolio vykdoma veikla patenka į Lietuvos Respublikos valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymo (toliau – ir VIIĮ) 25 straipsnio 3 dalyje nustatytą išimtį, kad rinkliava ar atlyginimas negali būti imami tai atvejais, kai duomenis, reikalingus registro objektui registruoti, teikia valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos, atlikdamos teisės aktuose nustatytas funkcijas.
8. Ieškovas nėra pateikęs duomenų, kokius duomenų pakeitimus atliko Turto arešto aktų registre pagal atsakovo pateiktus aktus. Be to, ieškovas tam tikrais atvejais taiko dvigubą turto arešto aktų įregistravimą ir nepagrįstai už tai skaičiuoja mokesčių.
9. Atsakovas pateikė teismui prašymą kreiptis į Lietuvos Respublikos Konstitucinį Teismą, siekiant iširti, ar Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. kovo 5 d. nutarimu Nr. 314 patvirtintų Turto arešto aktų registro nuostatų (toliau – Turto arešto aktų registro nuostatai) 40¹ punkte įtvirtinta teisės norma, galiojusi nuo 2020 m. spalio 1 d. iki 2021 m. lapkričio 19 d., neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 29 straipsniams ir juose įtvirtintiems konstituciniams nuosavybės neliečiamumo bei asmenų lygiateisiškumo principams.
10. Atsakovas nurodė, kad Turto arešto aktų registro nuostatų 40¹ punktas neatitinka VIIĮ 25 straipsnio 3 dalies. Nuo Turto arešto aktų registro nuostatų 40¹ punkto įsigaliojimo ieškovas pradėjo apmokestinti antstolius už duomenų registravimą Turto arešto aktų registre. VIIĮ 25 straipsnio 3 dalis be esminių pakeitimų galioja nuo 2012 m. sausio 1 d.
11. Turto arešto aktų registro nuostatų 40¹ punktas prieštarauja Konstitucijos 23 straipsniui ir jame įtvirtintam nuosavybės neliečiamumo principui. Valstybė yra pavedusi antstoliams vykdyti tam tikras valstybės funkcijas, teisinės atsakomybės prasme juos prilygina valstybės pareigūnams. Antstoliai vykdo tokias funkcijas, kurių vykdymą privalo užtikrinti valstybė ir kurių užtikrinimas yra viešasis interesas. Tačiau valstybė negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo antstoliams būtų nustatyta pareiga savo nuosavybę naudoti valstybės funkcijoms vykdyti. Šiuo metu antstoliai faktiškai yra priversti savo sąskaita dengti išlaidas, patirtas vykdant valstybės pavestas funkcijas (teisė išsieškoti faktiškai patirtų išlaidų atlyginimą iš skolininko realiai gali būti įgyvendinta tik tais atvejais, kai skolininkas egzistuoja ir jis yra mokus).
12. Turto arešto aktų registro nuostatų 40¹ punktas prieštarauja Konstitucijos 29 straipsniui ir jame įtvirtintam asmenų lygiateisiškumo principui. Antstoliai vykdo valstybės pavestas funkcijas, todėl neturi būti traktuojami kitaip nei valstybės ir savivaldybės institucijos bei įstaigos, kurios už tų pačių duomenų Turto arešto aktų registrai teikimą ieškovo nėra apmokestinamos.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

13. Vilniaus miesto apylinkės teismas 2022 m. vasario 15 d. galutiniu sprendimu paliko nepakeistą Vilniaus miesto apylinkės teismo 2021 m. rugsėjo 21 d. preliminarų sprendimą.
14. Teismas nurodė, jog iš VIIIVĮ 25 straipsnio 3 dalies redakcijų formuluočių aišku, kad nuo 2019 m. sausio 1 d. įstatyme išskirta, jog valstybės rinkliava, jeigu ji yra taikoma, nėrainama, kai duomenis, reikalingus registro objektui registruoti, teikia valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos, atlikdamos teisės aktuose nustatytas funkcijas. Tokį pakeitimą pagal 2017 m. gruodžio 7 d. Lietuvos Respublikos valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymo Nr. XI-1807 25, 27, 29, 35 ir 38 straipsnių pakeitimo įstatymo Nr. XIII-848 aiškinamąjį raštą lėmė įstatymų leidėjo siekis užtikrinti, kad valstybės ir savivaldybių institucijos bei įstaigos, vykdydamos teisės aktų nustatytas funkcijas, duomenis iš valstybės informacinių sistemų gautų, juos registruotų nemokamai.
15. VIIIVĮ 2 straipsnio 19¹ dalyje pateiktas sąvokos „valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos“ apibrėžimas, pagal kurį nurodyti subjektai – tai atstovaujamosios, valstybės vadovo, vykdomosios, teisminės valdžios institucijos, teisėsaugos institucijos ir įstaigos, audita, kontrolė (priežiūra) atliekančios institucijos ir įstaigos, kitos valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos, kurios finansuojamos iš valstybės ar savivaldybių biudžetų bei valstybės pinigų fondų ir kurioms Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo nustatyta tvarka yra suteikti viešojo administravimo įgaliojimai. Valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymo Nr. XI-1807 2 ir 29 straipsnių pakeitimo įstatymo, priimto 2019 m. liepos 9 d., aiškinamajame rašte nurodyta, kad įstatymo pakeitimo (papildymo cituota sąvoka) vienas iš tikslų – reglamentuoti, kokiems subjektams taikomas neatlygintinas duomenų teikimas ir registravimas. VIIIVĮ 2 straipsnio 19¹ dalyje apibrėžta sąvoka kalbinių požymių yra vienareikšmė, t. y. ji neapima antstolių. Nors antstoliai yra valstybės įgalioti asmenys, kuriems valstybė suteikia vykdomųjų dokumentų vykdymo, faktinių aplinkybių konstatavimo, dokumentų perdavimo ir kitas įstatymų nustatytas funkcijas, tačiau jie VIIIVĮ 2 straipsnio 19¹ dalyje nėra įvardyti, t. y. antstoliai VIIIVĮ nėra prilyginti valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigoms. Nurodytą išvadą patvirtina ir Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos Valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymo Nr. XI-1807 25 straipsnio pakeitimo projekto aiškinamasis raštas, kuriame nurodyta, kad įstatymo pakeitimo tikslas – sudaryti galimybę antstoliams neatlygintinai teikti duomenis turto arešto aktams registruoti Turto arešto aktų registre. Taigi, įstatymų leidėjas, priimdamas VIIIVĮ pakeitimus, nenustatė, kad antstoliai, priešingai nei valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos, būtų atleisti nuo pareigos mokėti už registro objektų registravimą Turto arešto aktų registre.
16. Nuo 2010 m. spalio 1 d. iki 2021 m. lapkričio 19 d. galiojusios Turto arešto aktų registro nuostatų redakcijos 40¹ punkte buvo nustatyta, kad už turto arešto akto įregistravimą, išregistravimą, Turto arešto aktų registre duomenų pakeitimo įrašymą pagal duomenų teikėjo pateiktus duomenis mokamas Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyto dydžio atlyginimas, išskyrus VIIIVĮ nurodytus atvejus. Ši norma buvo priimta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. liepos 8 d. nutarimu Nr. 775 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. kovo 5 d. nutarimo Nr. 314 „Dėl Turto arešto aktų registro reorganizavimo ir turto arešto aktų registro nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“. Tokių duomenų teikimo įkainiai buvo nustatyti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. liepos 8 d. nutarimu Nr. 763 patvirtiname Atlyginimo už valstybės įmonės Registrų centro tvarkomų registrų objektų registravimą, šių registrų ir nekilnojamojo turto kadastro duomenų, informacijos, dokumentų ir (ar) jų kopijų tvarkymą dydžių sąraše.
17. Teismas konstatavo, kad pagal nuo 2010 m. spalio 1 d. iki 2021 m. lapkričio 19 d. galiojusį teisinį reglamentavimą ieškovas turėjo pareigą apmokestinti atsakovui teikiamas turto arešto akto įregistravimo, išregistravimo, Turto arešto aktų registre duomenų pakeitimo įrašymo paslaugas pagal Vyriausybės 2020 m. liepos 8 d. nutarimu Nr. 763 patvirtintus įkainius. Atsakovas kaip antstolis nepriskirtinas VIIIVĮ nurodytiems subjektams, kurie turi teisę neatlygintinai teikti duomenis registruoti Turto arešto aktų registre. Be to, Lietuvos Respublikos Vyriausybė Turto arešto aktų registro nuostatuose įtvirtino, kad ginčo paslaugos yra mokamos, ir Vyriausybės 2020 m. liepos 8 d. nutarimu Nr. 763 patvirtino paslaugų teikimo įkainius. Aptartos teisės normos pagal savo pobūdį, išraišką yra imperatyvaus pobūdžio ir ieškovas neturi teisės nuo jų nukrypti. Atitinkamai atsakovas turi pareigą mokėti už ginčo paslaugos suteikimą. Duomenų teikimo sutarties sąlyga dėl paslaugų nemokamo teikimo neatitinka imperatyvių teisės normų ir dėl to yra neaktuali (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.157 straipsnio 1 dalis).
18. Turto arešto aktų registro nuostatų 40¹ punkte nenustatyta kitokio teisinio reglamentavimo nei VIIIVĮ 25 straipsnio 3 dalyje, kurioje nustatyta, kad už objektų registravimą Turto arešto aktų registre gali būti imamas Vyriausybės nustatytas atlyginimas. Teismas nurodė, kad nėra pagrindo kvestionuoti, jog antstoliai vykdo viešąjį interesą užtikrinančias funkcijas, tačiau antstolių veikla, kitaip nei valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, yra finansuojama ne iš valstybės biudžeto, bet iš pajamų, gaunamų vykdant pavestas funkcijas. Tai reiškia, kad šių subjektų, nepriklausomai nuo to, kad jie atlieka valstybės funkcijas, padėtis nėra tokia pati. Atsakovo argumentai, kad pagal teisinį reglamentavimą galima pažeidžiamas antstolių nuosavybės neliečiamumo principas, yra ne teisinio, bet labiau ekonominio pobūdžio. Vien tai, kad, nustačius prievolę mokėti mokesčius už duomenų registravimą, antstoliams kyla papildomų finansinių netekimų rizika, jeigu nebūtų galima išsieškoti patirtų sąnaudų atlyginimo iš skolininko, savaime nereiškia, jog tai neatitinka konstitucinio reglamentavimo. Teismas konstatavo, kad atsakovas turi pareigą nuo 2020 m. spalio 1 d. mokėti ieškovui už duomenų įrašymą į Turto arešto akto registrą ir teisinis reglamentavimas, nustatantis tokią atsakovo prievolę, neprieštarauja Konstitucijai.
19. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal atsakovo apeliacinį skundą, 2022 m. gegužės 24 d. nutartimi paliko nepakeistą Vilniaus miesto apylinkės teismo 2022 m. vasario 15 d. galutinį sprendimą.
20. Kolegija nurodė, kad antstolis nėra prilyginamas valstybės institucijai ar valstybės pareigūnui. Be to, antstoliui atlyginimas mokamas ne iš valstybės biudžeto, o gaunamas priverstinio vykdymo proceso šalių atitinkamų vykdymo išlaidų forma ir (arba) antstoliams teikiant papildomas paslaugas (teisines konsultacijas, turto saugojimo (administravimo) paslaugas vykdymo procese, faktų konstatavimą, dokumentų įteikimą, tarpininkavimą, vykdančias prievolas, ir pan.), susitarus su klientu dėl šių paslaugų apmokėjimo tvarkos (Lietuvos Respublikos antstolių įstatymo 21 straipsnio 2, 8 dalys). Nors antstolis vykdo tam tikras valstybės funkcijas, tačiau tarp antstolių ir valstybės, savivaldybių institucijų, valstybės pareigūnų egzistuoja teisinės padėties skirtumai, lemiantys objektyviai pateisinamą skirtingą teisinį reguliavimą, taip pat valstybės rinkliavos už duomenų, reikalingų registro objektui registruoti, rinkimą.
21. Pagal VIIIVĮ 25 straipsnio 3 dalį valstybės rinkliava nėrainama esant dviem sąlygoms: pirma, kai duomenis, reikalingus registro objektui registruoti, teikia valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos, antra, kai valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos teikia duomenis atlikdamos teisės aktuose nustatytas funkcijas. VIIIVĮ 2 straipsnio 19¹ dalyje pateiktas valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos apibrėžimas, įtvirtintas nuo 2019 m. rugpjūčio 1 d. Valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymo Nr. XI-1807 2 ir 29 straipsnių pakeitimo įstatymu, siekiant reglamentuoti, kokiems subjektams taikomas neatlygintinas duomenų teikimas ir registravimas. Antstoliai VIIIVĮ 2 straipsnio 19¹ dalyje neįvardyti ir neatitinka šioje teisės normoje pateiktos valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos apibrėžimo, nes nėra finansuojami iš valstybės ar savivaldybių biudžetų bei valstybės pinigų fondų. Ieškovas, kuris yra viešojo administravimo subjektas, galintis veikti tik pagal įstatymo jam suteiktus įgaliojimus ir negalintis savo iniciatyva nustatyti nei atskirų subjektų kategorijų, kurioms paslaugos būtų teikiamos neatlygintinai, nei atskirų paslaugų, kurios gali būti suteikiamos neatlygintinai, jei to nenustato įstatymų leidėjas, įtvirtinęs, kad atlyginimas negali būti imamas tik tais atvejais, kai duomenis, reikalingus registro objektui registruoti, teikia valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos, atlikdamos teisės aktuose nustatytas funkcijas, negalėjo savo nuožiūra nustatyti išimties taikyti ir antstoliams.

22. Teisingumo ministerijos Lietuvos Respublikos valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymo Nr. XI-1807 25 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto aiškinamajame rašte nurodyta, kad pagal šiuo metu galiojantį teisinį reguliavimą antstoliai, valstybės įgaliojimai atlikti vykdomųjų dokumentų vykdymo funkciją, areštavę skolininko turtą ir turto arešto aktą perdavę Turto arešto aktų registru, privalo sumokėti atlyginimą už turto arešto aktų registravimą. Pagal VIIIVĮ 25 straipsnio 3 dalį teisė neatlygintinai teikti duomenis registro objektui registruoti nustatyta tik valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms, tačiau tarp jų antstoliai, būdami valstybės įgaliojimų asmenys, nepatenka. Be to, teisės aktai nustato galimybę kompensuoti dėl neatlygintino registro objektų registravimo patirtas sąnaudas registro tvarkytojui tik tuomet, kai duomenis turto arešto aktams registruoti teikia valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos. Teisingumo ministerija nurodė, kad priėmus įstatymą antstoliams, atliekantiems valstybės pavestas funkcijas, bus sudaryta galimybė neatlygintinai teikti duomenis registruoti Turto arešto aktų registre, o registro tvarkytojui bus užtikrintas dėl tokio neatlygintino registro objektų registravimo patirtų sąnaudų kompensavimas iš valstybės biudžeto lėšų.
23. Kadangi neatlygintinas registro objektų registravimas pagal esamą teisinį reguliavimą nustatytas išimtinai tik valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms, ir tik teisės aktuose nustatytoms funkcijoms atlikti, tai ieškovas turėjo pareigą apmokestinti atsakovui teikiamas turto arešto akto įregistravimo, išregistravimo, Turto arešto aktų registro duomenų pakeitimo įrašymo paslaugas. Antstolis nepriskirtas VIIIVĮ nurodytiems subjektams, kurie turi teisę neatlygintinai teikti duomenis registruoti Turto arešto aktų registre. Aptartos teisės normos pagal savo pobūdį, išraišką yra imperatyvios pobūdžio ir ieškovas neturi teisės nuo jų nukrypti teikdamas ginčo paslaugą, o atsakovas turi pareigą mokėti už ginčo paslaugos suteikimą.
24. Vien tai, kad, valstybei nustačius prievolę mokėti mokesčius už duomenų registravimą Turto arešto aktų registre, antstoliams kyla papildomų finansinių netekimų rizika, yra labiau ekonominio, o ne teisinio pobūdžio klausimas. Be to, pagal galiojantį teisinį reguliavimą atlygis antstoliui už valstybės pavestų funkcijų vykdymą priskirtas vykdymo išlaidoms, kurias apmoka išieškotojas (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir **CPK**) 609 straipsnio 1 dalies 3 punktas, 610 straipsnio 1 dalis). Antstoliai, įgyvendindami valstybės jiems pavestas funkcijas vykdymo procese, savo veiklą vykdo savarankiškos profesinės (privачios) veiklos pagrindais, taigi atlyginimas antstoliams yra finansuojamas priverstinio vykdymo proceso šalių atitinkamų vykdymo išlaidų forma ir (arba) gaunamas antstoliams teikiant papildomas paslaugas.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

25. Kasaciniu skundu atsakovas prašo panaikinti apeliacinės instancijos teismo nutartį ir atsakovo kasacinį skundą tenkinti – ieškinį atmesti ir priteisti iš ieškovo bylinėjimosi išlaidų atlyginimą (už kasacinį ir apeliacinį skundus sumokėtą žyminį mokestį). Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
- 25.1. **CPK 675 straipsnio** 2 dalyje nustatyta, kad antstolis areštuoja skolininko turtą surašydamas Turto arešto aktą, todėl, vertinant antstolio statusą Antstolių įstatymo 2 straipsnio 1 dalies, Lietuvos Respublikos turto arešto aktų registro įstatymo (2 straipsnio 4, 6 dalys, 6 straipsnio 1 dalis) ir Turto arešto aktų registro nuostatų (17 (iki 2021 m. lapkričio 19 d. galiojusios redakcijos nuostatų 18 punktas), 20 punktai) pagrindu, matyti, kad antstolis yra prilyginamas valstybės institucijai ar pareigūnui atsižvelgiant į jam valstybės pavestų funkcijų atlikimą vykdomųjų dokumentų vykdymo srityje (į teisę surašyti ir pateikti Turto arešto aktą Turto arešto aktų registru). VIIIVĮ 25 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad tais atvejais, kai duomenis, reikalingus registro objektui registruoti, teikia valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos, atliekamos teisės aktuose nustatytas funkcijas, rinkliava (atlygis) neimama, o registratoriaus sąnaudos kompensuojamos remiantis to paties įstatymo 29 straipsnio 4 dalyje nustatyta tvarka. VIIIVĮ, Turto arešto aktų registro įstatymas ir Turto arešto aktų registro nuostatai apima tas pačias valstybės įstaigas ir institucijas, pareigūnus ir (ar) asmenis (antstolius), kuriems valstybė yra pavedusi tam tikras savo funkcijas. Taigi ieškovas be teisinio pagrindo išrašė ir pateikė apmokėti atsakovui sąskaitas.
- 25.2. Apeliacinės instancijos teismas pažeidė įrodymų vertinimo taisykles, nes neatsižvelgė į viešai teisės aktų registruose esančius ir atsakovo su apeliaciniu skundu pateiktus įrodymus, patvirtinančius įstatymo leidėjo valią keičiant VIIIVĮ (papildant institucijų apibrėžimu). Teismas nenurodė, kad antstolio apeliaciniame skunde nurodomi duomenys (įrodymai) yra neleistini ir negalimi, tuo tarpu kaip vienas iš svarbesnių ieškinio tenkinimo įrodymų nurodomas Teisingumo ministerijos rengiamas Valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymo pakeitimo įstatymo projektas, kuris neva padarytų įtaką antstolio įtraukimui į subjektų, kuriems nėra taikomas apmokestinimas už Turto arešto aktų registro objektų registravimą, sąrašą. Taigi teismas vadovavosi ne galiojančiais teisės aktais, o projektais. Atsakovas nurodo, kad Valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymo pakeitimo įstatymo (2017 m. gruodžio 7 d. priimtas) aiškinamajame rašte nurodyti tikslai neapėmė papildomo institucijų apmokestinimo. Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2019 m. gegužės 15 d. nutarimu Nr. 485 pateikė skubos tvarka priimti VIIIVĮ pakeitimus tam, kad būtų užtikrinti svarbiausi valstybės interesai – neatlygintinas duomenų teikimas ir registravimas. Valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymo pakeitimo įstatymu (2019 m. liepos 9 d. priimtas) buvo aptartas registratoriaus išlaidų kompensavimo mechanizmas. Valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymo pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. gegužės 15 d. nutarimo Nr. 485 aiškinamieji raštai identiški, o juose yra aiškiai įtvirtinama nuostata (4 punktas), kokios naujos teisinio reglamentavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama, t. y. kad priėmus įstatymą visi subjektai, kurie šiuo metu neatlygintinai gauna registro duomenis ar registruoja registro objektą neatlygintinai, ir toliau galės gauti registro duomenis ar registruoti registro objektus neatlygintinai, t. y. įstatymo leidėjo valia nepasikeitusi, o priimtas naujas teisinis VIIIVĮ įtvirtintas reglamentavimas ir jo priėmimo aplinkybės, kurios apėmė ir naują nuostatą dėl institucijų sąrašo papildymo (2 straipsnio 19¹ dalis), tik patvirtina, kad antstolis yra įtrauktas į institucijų, įstaigų, pareigūnų, kurie duomenis gali teikti neatlygintinai (nes juos ir anksčiau teikė neatlygintinai), sąrašą. Įstatymų leidėjas neturėjo tikslo apmokestinti esamų asmenų, įstaigų, organizacijų – duomenų Turto arešto aktų registru teikėjų, o poįstatyminiai teisės aktai neišplėtė šių subjektų, kuriems Vyriausybės įkainiai yra taikomi, sąrašo.
26. Ieškovas atsiliepimu į kasacinį skundą prašo palikti nepakeistą apeliacinės instancijos teismo nutartį. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
- 26.1. Valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, iš kurių neimamas mokestis už duomenų registravimą Turto arešto aktų registre, sąvoka apibrėžta VIIIVĮ 2 straipsnio 19¹ dalyje, kurioje įvardyti jos apibūdinantys du kriterijai: 1) veiklos finansavimas iš valstybės biudžeto bei valstybės pinigų fondų; 2) Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo nustatyta tvarka suteiktų viešojo administravimo įgaliojimų vykdymas. Antstolis yra valstybės įgaliojimų asmuo, kuriam valstybė suteikia vykdomųjų dokumentų vykdymo, faktinių aplinkybių konstatavimo, dokumentų perdavimo ir kitas įstatymų nustatytas funkcijas (Antstolių įstatymo 2 straipsnio 1 dalis), tačiau antstolis negali būti priskiriamas valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms pagal VIIIVĮ 2 straipsnio 19 dalį, nes jis nėra viešojo administravimo subjektas ir nėra finansuojamas iš valstybės biudžeto ir valstybės pinigų fondų. Antstolis yra finansuojamas priverstinio vykdymo proceso šalių atitinkamų vykdymo išlaidų forma ir (arba) gauna atlygi teikdamas papildomas paslaugas (teisines konsultacijas, turto saugojimo (administravimo) paslaugas vykdymo procese, faktų konstatavimo, dokumentų įteikimo, tarpininkavimo, vykdant turines prievoles, ir pan.), susitarus su klientu dėl šių paslaugų apmokėjimo tvarkos (Antstolių įstatymo 21 straipsnio 2, 8 dalys).
- 26.2. Aiškinamajame rašte „Dėl Valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymo Nr. XI-1807 2 ir 29 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto ir Lietuvos Respublikos valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymo Nr. XI-1807 1, 2, 5, 6, 43 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 432, 433 straipsniais įstatymo Nr. XIII-1871 2 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto“, kurį atsakovas teikė apeliacinės instancijos ir kasaciniam teismams, nurodyta, kad šiuo metu galiojančiame įstatyme neapibrėžta valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos sąvoka, o kituose įstatymuose ši sąvoka apibrėžiama skirtingai. Iš šiame aiškinamajame rašte pateikto

išaiškinimo matyti, kad pagrindinis VIIIVĮ pakeitimo tikslas – vienodas šios sąvokos įtvirtinimas. Taigi teismai pagrįstai vadovavosi VIIIVĮ įtvirtinta valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos sąvoka. Teisingumo ministerijos parengto Lietuvos Respublikos valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymo Nr. XI-1807 25 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto aiškinamajame rašte nurodyta, kad pagal šiuo metu galiojantį teisinį reguliavimą antstoliai, valstybės įgalioti atlikti vykdomųjų dokumentų vykdymo funkciją, areštavę skolininko turtą ir turto arešto aktą perdavę Turto arešto aktų registrui, privalo sumokėti atlyginimą už turto arešto aktų registravimą. Antstolių rūmai pritarė šiam įstatymo projektui.

- 26.3. Kasaciniame skunde nepagrindžiami apeliacinės instancijos teismo padaryti teisės normų, reglamentuojančių įrodinėjimą, įrodymų tyrimą ir vertinimą, pažeidimai. Atsakovas tiesiog pateikia savo nuomonę dėl antstolio statuso siekdamas, kad byloje pateiktų įrodymų pagrindu būtų nustatytos kitos faktinės aplinkybės, nei nustatė apeliacinės instancijos teismas. Ieškovo nuomone, teismas ištyrė visus įrodymus, rėmėsi byloje pateiktų įrodymų visetu, todėl proceso teisės normų, reglamentuojančių įrodinėjimą, įrodymų tyrimą ir vertinimą, nepažeidė ([CPK 176, 177, 183, 185 straipsniai](#)).

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl atsakovo – antstolio teisinio statuso ir tai suponuojančios pareigos mokėti valstybės rinkliavą arba Vyriausybės nustatytą atlyginimą už registro objekto registravimą

27. Pagal [CPK 353 straipsnio](#) 1 dalį kasacinis teismas, neperžengdamas kasacinio skundo ribų, patikrina apskustus sprendimus ir (ar) nutartis teisės taikymo aspektu. Kasacinis teismas yra saistomas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytų aplinkybių. Toks bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme ribų (ir kartu kasacinio proceso paskirties) apibrėžimas reiškia, kad kasacinis teismas sprendžia išimtinai teisės klausimus, be to, tik tokius klausimus, kurie yra tiesiogiai iškelti kasaciniame skunde (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-384-916/2019, 36 punktas; 2022 m. rugsėjo 14 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-203-969/2022](#), 23 punktas).
28. Atsakovas kasaciniame skunde suformulavo klausimus, kurie susiję su antstolio teisinio statuso, jo kompetencijos apibūdinimu, kiek tai reikšminga aiškinant ir taikant VIIIVĮ bei poįstatyminių teisės aktų nuostatas nustatant valstybės rinkliavos arba Vyriausybės nustatyto atlyginimo už registro objekto registravimą mokėjimo subjektą. Taip pat atsakovas nesutinka su apeliacinės instancijos teismo atliktu įrodymų vertinimu – nurodo, kad buvo pažeistos įrodymų vertinimo taisyklės ([CPK 185 straipsnis](#)).
29. Byloje nustatyta, kad ieškovas VĮ Registrų centras laikotarpiu nuo 2020 m. spalio 30 d. iki 2021 m. gegužės 31 d. už turto arešto aktų įregistravimą, išregistravimą, turto arešto aktų registro duomenų pakeitimo įrašymą pagal duomenų teikėjo pateiktus duomenis atsakovui antstoliui I. Gaideliui išrašė PVM sąskaitas faktūras, kurių bendra suma – 2321,37 Eur. Antstolis nesutinka apmokėti nurodytos sumos už ieškovo suteiktas paslaugas, nurodo, kad jam, kaip valstybės pavestas funkcijas vykdomųjų dokumentų vykdymo srityje atliekančiam subjektui, šios paslaugos turėtų būti teikiamos neatlygintinai. Teisėjų kolegija nurodo, kad, sprendžiant minėtus kasaciniame skunde suformuluotus klausimus ir nustatant rinkliavos (atlyginimo) už registro objekto registravimą mokėjimo subjektą, svarbu pasisakyti dėl antstolio teisinio statuso.
30. Konstitucinis Teismas yra suformulavęs svarbias antstolių teisinį statusą apibūdinančias nuostatas – antstolis yra valstybės įgaliotas asmuo, kuriam valstybė suteikia vykdomųjų dokumentų vykdymo, faktinių aplinkybių konstatavimo, dokumentų perdavimo ir kitas įstatymų nustatytas funkcijas. Teisę vykdyti antstolio veiklą turi viešą konkursą laimėję asmenys, teisingumo ministro įsakymu paskirti antstoliai ir Antstolių įstatymo nustatyta tvarka prisiekę bei apdrausti civilinės atsakomybės draudimu. Antstoliai nėra valstybės (ar savivaldybės) tarnautojai ir verčiasi savarankiška profesine (privačia) veikla, jų funkcijas, kitą veiklą bei įgaliojimus apibrėžia įstatymai. Kas svarbiausia nagrinėjamos teisinės situacijos atveju, Konstitucinis Teismas konstatavo, kad antstolio profesija – tai valstybės kontroliuojama profesija, t. y. toks viešąjį interesą užtikrinančių funkcijų vykdymas, kai tai daro savarankiška profesine (privačia) veikla besiverčiantys asmenys (už atlygį), o jiems šias funkcijas vykdyti perdavusi valstybė turi kontroliuoti, kaip jos yra vykdomos (Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 7 d. nutarimas byloje Nr. 44/06).
31. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taip pat yra aptaręs antstolio, kaip valstybės įgalioto asmens, kuriam valstybė yra suteikusi vykdomųjų dokumentų vykdymo, faktinių aplinkybių konstatavimo, dokumentų perdavimo ir kitas įstatymų nustatytas funkcijas, statusą; kasacinio teismo praktikoje laikomasi nuostatos, kad vykdymo procesas imperatyviai reglamentuojamas viešosios teisės (proceso teisės) normų, todėl visi proceso dalyviai – skolininkas, išieškotojas ir antstolis – privalo griežtai laikytis [CPK](#) bei jo pagrindu priimtų kitų teisės aktų nustatytos teismo sprendimų vykdymo proceso tvarkos. Antstolis, kaip viešosios teisės subjektas, turi teisę veikti tik pagal jam suteiktus įgalinimus (kompetenciją) (lot. *intra vires*), o bet koks *ultra vires* veikimas vertintinas kaip antstolio veiklos teisėtumo principo pažeidimas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. balandžio 22 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-89-313/2020](#) ir jos 68 punkte nurodyta kasacinio teismo praktika).
32. Taigi Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje aiškinant, o Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje aiškinant ir taikant Antstolių įstatymo nuostatas aiškiai atskleista antstolio teisinė padėtis – nors antstolis vykdo tam tikras Antstolių įstatyme nustatytas valstybės jam pavestas funkcijas, antstolis nėra prilyginamas valstybės institucijai ar valstybės pareigūnui, nėra finansuojamas iš valstybės biudžeto bei valstybės pinigų fondų, antstolis nėra viešojo administravimo subjektas.
33. Pagal VIIIVĮ 25 straipsnio 3 dalį už registro objekto registravimą Lietuvos Respublikos rinkliavų įstatymo nustatyta tvarka gali būti imama valstybės rinkliava (kai registro tvarkytojas, registruojantis registro objektą, yra valstybės institucija ar įstaiga) arba Vyriausybės nustatytas atlyginimas (kai registro tvarkytojas, registruojantis registro objektą, yra valstybės įmonė), kuriam *mutatis mutandis* (su tam tikrais pakeitimais) taikomos šio įstatymo 29 straipsnio 5 dalies nuostatos, išskyrus atvejus, kai duomenis, reikalingus registro objektui registruoti, teikia valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos, atlikdamos teisės aktuose nustatytas funkcijas. Dėl registro objekto, už kurio registravimą imamas Vyriausybės nustatytas atlyginimas, registravimo atsiradusios sąnaudos teikiamos, tikrinamos, vertinamos ir finansuojamos iš šiam registro tvarkytojui skiriamų valstybės biudžeto lėšų, *mutatis mutandis* taikant šio įstatymo 29 straipsnio 4 dalyje nustatytą tvarką. Šio įstatymo 29 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad atlyginimo už registro duomenų, registro informacijos, registrui pateiktų dokumentų ir (arba) jų kopijų teikimą dydis apskaičiuojamas ir mokamas Vyriausybės nustatyta tvarka.
34. VIIIVĮ 2 straipsnio 19 dalyje nustatyta valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos sąvokos apibrėžtis, pagal kurią normoje nurodyti subjektai – tai atstovaujamosios, valstybės vadovo, vykdomosios, teisminės valdžios institucijos, teisėsaugos institucijos ir įstaigos, audita, kontrolę (priežiūrą) atliekančios institucijos ir įstaigos, kitos valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos, kurios finansuojamos iš valstybės ar

35. Taigi antstolis teisinė padėtis, kuri atskleista nutarties 30–32 punktuose, bei mokėjimo prievolė nustatanti reguliavimas, atskleistas nutarties 33–34 punktuose, nulemia, kad antstolis yra valstybės rinkliavą arba Vyriausybės nustatytą atlyginimą už registro objekto registravimą mokantis subjektas, nes, minėta, antstolis nėra prilyginamas valstybės ir savivaldybių institucijai, įstaigai ar valstybės pareigūnui, nėra finansuojamas iš valstybės biudžeto bei valstybės pinigų fondų, antstolis nėra viešojo administravimo subjektas.
36. Atsakovasskunde kelia klausimą dėl byloje esančių įrodymų įvertinimo ([CPK 185 straipsnis](#)). Kaip įrodymų įvertinimą pažeidimą atsakovas nurodo netinkamą, jo manymu, apeliacinės instancijos teismui jo pateikto įrodymo – aiškinamojo rašto dėl Valstybės informacinių šteklių valdymo įstatymo Nr. XI-1807 2 ir 29 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto ir Lietuvos Respublikos valstybės informacinių šteklių valdymo įstatymo Nr. XI-1807 1, 2, 5, 6, 43 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 432, 433 straipsniais įstatymo Nr. XIII-1871 2 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto – vertinimą.
37. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, formuodamas teismų praktiką dėl [CPK](#) normų, reglamentuojančių įrodinėjimą ir įrodymų vertinimą, aiškinimo ir taikymo, ne kartą yra pažymėjęs, kad įrodymų vertinimas pagal [CPK](#) 185 straipsnį reiškia, jog bet kokios informacijos įrodomąją vertę nustato teismas pagal vidinį savo įsitikinimą, pagrįstą visapusišku ir objektyviu aplinkybių, kurios buvo įrodinėjamos proceso metu, išnagrinėjimu, vadovaudamasis įstatymais.
38. Pagal [CPK 176 straipsnio](#) 1 dalį įrodinėjimo tikslas – tai teismo įsitikinimas, pagrįstas byloje esančių įrodymų tyrimu ir įvertinimu, kad tam tikros aplinkybės, susijusios su ginčo dalyku, egzistuoja arba neegzistuoja, t. y. faktą galima pripažinti įrodytu, jeigu pagal byloje esančius įrodymus, kuriuos visapusiškai įvertino teismas, susiformuoja teismo įsitikinimas, kad faktas buvo. Teismas civilinei bylai reikšmingas aplinkybes nustato remdamasis įrodymais. Įrodymai – civilinei bylai reikšmingi faktiniai duomenys, gauti [CPK](#) 177 straipsnio 2 ir 3 dalyse išvardytomis įrodinėjimo priemonėmis.
39. Atsakovo pateiktas nurodytas įrodymas apeliacinės instancijos teismo buvo įvertintas analizuojant galiojančių, byloje aktualių teisės aktų kontekste, jo turinui teismo suteiktas vertinimas, teismo išvados padarytos atlikus ne tik atsakovo minimo įstatymo projekto, bet ir kitų įstatymų aiškinamųjų raštų vertinimą. Teisėjų kolegija, vertindama atsakovo argumentus dėl apeliacinės instancijos teismo padarytų įrodymų įvertinimo taisyklių pažeidimo, padaro išvadą, kad nėra pagrindo konstatuoti atsakovo nurodytų proceso teisės normų pažeidimo.
40. Teisėjų kolegija, remdamasi išdėstytais argumentais, konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismo procesinis sprendimas teisėtas ir pagrįstas, jį naikinti remiantis kasacinio skundo argumentais nėra pagrindo ([CPK](#) 346 straipsnis, 359 straipsnio 1 dalies 1 dalis, 3 dalis).

41. [CPK 98 straipsnio](#) 1 dalyje nustatyta, kad dėl išlaidų už advokato ar advokato padėjėjo, dalyvavusių nagrinėjant bylą, pagalbą, taip pat už pagalbą rengiant procesinius dokumentus ir teikiant konsultacijas priteisimo šalis teismui raštu pateikia prašymą su išlaidų apskaičiavimu ir pagrindimu. Šios išlaidos negali būti priteisiamos, jeigu prašymas dėl jų priteisimo ir išlaidų dydį patvirtinantys įrodymai nepateikti iki bylos išnagrinėjimo iš esmės pabaigos.
42. Ieškovas nepateikė duomenų, kad būtų patyręs išlaidų už advokato pagalbą kasaciniame teisme.
43. Teisėjų kolegijai nusprendus kasacinio skundo netenkinti, antstolio turėtos bylinėjimosi išlaidos neatlygintinos ([CPK 93 straipsnio](#) 1, 3 dalys).
44. Išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu, šioje byloje kasaciniame teisme nepatirta.

Jūratē Varanauskaitē